

Proměny filmového vyprávění

Středa, 05 Únor 2014 Jan Jaroš

Pro vnímavější diváky narozené dříve než v 80. letech nebývají vrcholem filmového umu ani tak ohromující trikové efekty a formálně bezchybná klipovitá vypravěčství, nýbrž soustředěná výpověď o světě, v němž žijeme. Filmaři se odjakživa pokoušeli "něco" sdělit i vedle toho, že chtěli rovněž pobavit, avšak asi nejsilněji se tato tendence projevovala v sérii "nových vln", které se od sklonku 50. let šířily Evropou i zámořím. Tehdy se také - oproti dosavadnímu stavu - proměnila prezentace příběhů. Tím vším se zabývá **Jan Svoboda** v knize **Proměny filmového vyprávění**.

Jan Svoboda (1940) oslovuje čtenáře už plných pětapadesát let, první velkou studii - pojednávala o polské kinematografii - otiskl, když mu bylo pouhých devatenáct. Svá mnoholetá bádání zužitkoval v odborných statích i jednotlivých publikacích. Třeba v knize Skladba a řád zpracoval celoživotní odkaz dokumentaristy, pedagoga a také filmového teoretika Jana Kučery. Ale mihnul se také v několika filmech (O slavnosti a hostech, Žert), které vznikly právě v období jemu nejmilejším, v druhé půli 60. let.

Proměny filmového vyprávění vznikly uspořádáním původně vysokoškolských přednášek a jistá přehledovost je v nich patrná. V knize rozčleněné do tří kapitol se nejprve zabývá vypravěčským uspořádáním, které významných posunů doznalo právě v 60. letech - leckdy až protikladným nasměrováním. Na ploše zhruba třiceti stran probere základní atributy, fabuli a syžet, archetypy a vzorce vyprávění, vznáší otázku, zda film se rozprostírá mezi dramatem a epikou.

Vymezuje, že moderní vypravěčství se tehdy rozvětvilo na "vnější" proud života a do psýchy člověka obrácené dění lidského nitra. A přibližuje, odkud přicházely rozhodující podněty, ať již pocházely od spisovatelů nebo teoretiků. Upozorňuje, že nastala krize takzvaně "velkých příběhů", nahrazených každodenností, všedností, ba dokonce zdánlivou banalitou. Pak následuje stručná procházka styly slavných režisérů té doby, často italských, ale také francouzských, anglických, ale také východoevropských včetně ruských, ve stručnosti se dotkne také československých realit. Každému tvůrci autor věnuje nanejvýš tak čtyři, pět stran povšečných charakteristik. Zařazuje některá slavná jména (Fellini, Antonioni, Godard, Resnais, Anderson, Saura, Rocha, Angelopoulos, Jancsó, Pintilie, ale také Forman, Hanák, Jireš...), zatímco jiná naopak pomíjí - ale sotva pochopíme princip právě takového rozhodnutí.

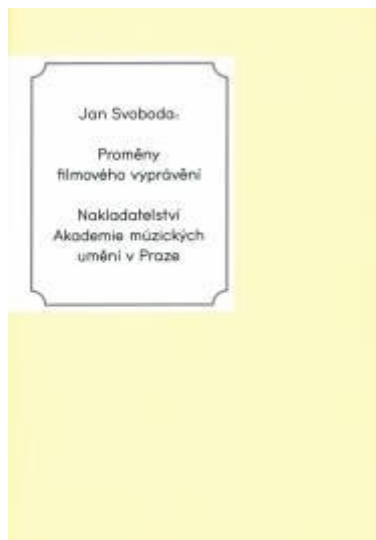
Formanova komedie Lásky jedné plavovlásky patřila v 60. letech k celosvětově nejznámějším českým filmům

Autor jen málokdy dospívá k nějakým zásadnějším zjištěním, většinou opakuje a sumarizuje dobře známé, navíc zestručněné údaje. Pozornost upíná zpravidla jen na skupinku vybraných filmů nebo i na jediný titul. Ani náznakově neřeší, zda kdysi novátorské postupy skutečně přežily svou dobu nebo zda přestaly komunikovat, jak se stalo například Godardovi.

Jan Svoboda vysvětluje nejen dobové teoretické koncepce, ale pokouší se svou práci zaštitit i právě módními metodologickými hledisky, zejména se odkazuje - ale toliko odkazuje - na neoformalismus Bordwella a Thompsonové. Má sklon zvolené období absolutizovat, když píše, že ve vývoji filmové tvorby během šedesátých let nově exponovala i zásadní a trvalá problematika realismu. A uzavírá citátem Bertolda Brechta: *"Pravý pokrok vychází z nesnesitelnosti určité skutečnosti a stanoví si za cíl ji změnit."*

Zbývá doplnit, že část závěrečné třetí kapitoly otiskl časopis Film a doba.

Jan Svoboda: Proměny filmového vyprávění

Vydala Akademie múzických umění, Praha 2013.

Počet stran: 143

Hodnocení: 70%

Foto: AMU, Česká televize

Zdroj: <http://www.kultura21.cz/film/8616-promeny-filmoveho-vypraveni-kniha-recenze>